

สงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา:
ทัศนคติภัยคุกคามของเวียดนามต่อกัมพูชา
Vietnam's Invasion of Cambodia:
Vietnam's Threat Perception towards Cambodia

ศิปิมพ์ ศรีปลั่ง¹

Sipim Sornbanlang

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาใน ค.ศ.1978 ผ่านกรอบทฤษฎีว่าด้วย “กับดักความมั่นคง” (security dilemma) โดยผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้เวียดนามมีทัศนคติภัยคุกคามในฐานภัยคุกคาม (threat perception) มีรากฐานมาจากความหวาดระแวงซึ่งเกิดจากสาเหตุ 5 ประการ ได้แก่ 1) เหตุการณ์ในปัจจุบัน 2) ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ 3) ความแตกต่างทางวัฒนธรรม 4) พฤติกรรมและนโยบายของรัฐฝ่ายตรงข้าม และ 5) ความวิตกกังวลของผู้นำรัฐ นอกจากนี้ยังพบว่าความหวาดระแวงของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชานั้น ยังมีความสัมพันธ์กับการรับรู้ที่ผิดพลาด (misperception) ของเวียดนามด้วย นำมาสู่การรับรู้ของเวียดนามต่อการกระทำต่างๆ ของกัมพูชาอย่างผิดพลาด กระทั่งเป็นเหตุให้เวียดนามตัดสินใจตอบโต้ด้วยการชิงรุกรานกัมพูชา ก่อนในเดือนธันวาคม ค.ศ.1978 ในที่สุด

คำสำคัญ: ความหวาดระแวง ทัศนคติภัยคุกคาม การรับรู้ที่ผิดพลาด

¹ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร

Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding email: sipim@g.swu.ac.th

Abstract

Among many clues finding reasons why Vietnam invaded Cambodia in 1978, the author believes that the most important factor which led these two countries to another Indochina war is “threat perception”. This study accordingly focuses in examining reasons why Vietnam decided to invade Cambodia based on explanation concerning to security dilemma theory. The study finds that the most important factor which led Vietnam invaded Cambodia involved with its threat perception towards Cambodia. This threat perception derived from a so-called “fear” involving five factors including with 1) current situation 2) historical experience 3) cultural differences 4) actions and policies of rival and 5) statesman’s anxiety. The threat perception of Vietnam towards Cambodia also relates to its misperception. Perceiving Cambodia as threat also led Vietnam misinterpreted any actions of Cambodia during 1975-1978 and finally end up with a decision of invasion to its neighbor.

Keywords: *Fear, Threat perception, Misperception*

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ 1950-1970 ซึ่งเป็นช่วงระหว่างสงครามเย็น ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างมากทางภูมิรัฐศาสตร์ ทั้งนี้หากเราย้อนกลับไปมองประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ภาพที่เราสามารถเห็นได้ชัดเจนมากที่สุดคงหนีไม่พ้นไปจากภาพของสงครามอินโดจีนทั้งสามครั้ง โดยครั้งแรกเป็นสงครามระหว่างจักรวรรดิฝรั่งเศสกับเวียดนาม ครั้งที่สองเป็นสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกากับเวียดนาม² และครั้งที่สามเป็นสงครามระหว่างเวียดนามและกัมพูชา

การจะทำความเข้าใจสงครามอินโดจีนในสองครั้งแรกดูจะไม่ยากเกินไปนัก ทั้งนี้เพราะสงครามอินโดจีนครั้งที่หนึ่งและสองเป็นสงครามที่เวียดนามต้องต่อสู้กับกองกำลังต่างชาติเพื่อเอกราชและอธิปไตยของตนเอง แต่สงครามอินโดจีนครั้งที่สามเป็นสงครามระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์อินโดจีนด้วยกันเอง ซึ่งเคยช่วยเหลือซึ่งกันและกันมาโดยตลอดในการทำสงครามเรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศส (Rogan, 1989) นอกจากนี้ยังเป็นสงครามที่เกิดขึ้นในช่วงของการฟื้นฟูประเทศของเวียดนามภายหลังจากการสิ้นสุดของสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและเวียดนาม ซึ่งเวียดนามได้รับความเสียหายอย่างมาก ทำให้เกิดคำถามว่าเพราะเหตุใดเวียดนามจึงตัดสินใจเปิดฉากทำสงครามอีกครั้งหนึ่ง ทั้งๆ ที่เพิ่งผ่านการทำสงครามขนาดใหญ่มาไม่นาน และยังเป็นการทำสงครามกับประเทศร่วมค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในแถบอินโดจีนซึ่งเคยเป็นพันธมิตรต่อกันในช่วงการต่อต้านจักรวรรดิฝรั่งเศสอีกด้วย

²การกล่าวถึงเวียดนามในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 1 และ 2 เป็นการกล่าวถึงเวียดนามเหนือ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและนำไปสู่การทำสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชามีอยู่หลายปัจจัยด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ซึ่งเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาในอดีต ปัจจัยด้านการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจในช่วงสงครามเย็น ปัจจัยด้านสภาพทางการเมืองภายในของกัมพูชา หรือแม้แต่ปัจจัยในเรื่องของความรู้สึกหวาดระแวงซึ่งกันและกันของทั้งสองประเทศที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าสงครามอินโดจีนครั้งที่สามหรือที่เรารู้จักกันในนามของ “สงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา” (Vietnam’s Invasion of Cambodia) นั้น มีลักษณะของความขัดแย้งที่เรียกว่า “Conflict Spiral Model” (Charnbhudol, 1992) โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากปัจจัยด้านความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของทั้งสองประเทศ เมื่อผนวกกันเข้ากับปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเขตแดนอันเป็นมรดกตกทอดที่ได้รับมาจากจักรวรรดิฝรั่งเศส จึงทำให้กลายเป็นปมปัญหาแห่งความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาที่เข้มแข็งเป็นเกลียวแน่น กระทั่งขยายลุกลามกลายเป็นสงคราม เมื่อเวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาในค.ศ 1978 ในที่สุด (เมธา พร้อมเทพ. 2523)

แม้ว่าสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาจะเป็นสงครามที่เกิดขึ้นมาแล้วกว่าสี่ทศวรรษ แต่ยังคงเป็นที่ถกเถียงถึงสาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้เวียดนามต้องปฏิบัติการชิงลงมือรุกรานกัมพูชาก่อน ทั้งนี้ปัจจัยต่างๆ ดังที่ได้กล่าวข้างต้นล้วนแล้วแต่เคยมีผู้ได้ศึกษาไว้แล้วทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแทรกแซงของประเทศมหาอำนาจ เนื่องจากช่วงระยะเวลาที่เกิดสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา เป็นช่วงที่ระบอบระหว่างประเทศยังคงอยู่ภายใต้เงื้อมเงาของสงครามเย็น นักวิชาการส่วนใหญ่จึงได้อธิบายถึงปรากฏการณ์นี้ว่าเป็นลักษณะของ “สงครามตัวแทน” (Proxy War) ระหว่างสหภาพโซเวียตและจีน โดยฝ่ายเวียดนามเป็นตัวแทนของสหภาพโซเวียต ในขณะที่กัมพูชาเป็นตัวแทนของจีน (Douglas. 1987)

อย่างไรก็ดี หากเราลบลภาพของสงครามเย็นในระบอบระหว่างประเทศในช่วงระยะเวลาดังกล่าวออกไป จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่นำไปสู่สงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาที่มีความโดดเด่นกว่าปัจจัยอื่นๆ คือ ปัจจัยในเรื่องของความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจแก่การศึกษาว่าความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของเวียดนามและกัมพูชานำไปสู่การที่เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาได้อย่างไร ทั้งนี้การศึกษาปัจจัยดังกล่าว จะได้เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่นำไปสู่สงครามต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยในเรื่องของความหวาดระแวงอันเป็นกลไกหนึ่งของสภาวะกับดักความมั่นคงซึ่งมักเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างรัฐในระบอบระหว่างประเทศ (Cohen. 1979)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาในช่วงค.ศ.1975-1979
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติของภัยคุกคามกรณีสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา
3. เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้แห่งภัยคุกคามกรณีสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา
4. เพื่อศึกษาการรับรู้ที่ผิดพลาดของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชา

สมมติฐานของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลให้เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชา บนสมมติฐานที่ว่าแท้จริงแล้วปัจจัยที่ทำให้เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาก่อนนั้น เป็นเพราะเวียดนามมีทัศนะในการมองว่ากัมพูชาเป็นภัยคุกคามต่ออธิปไตยและความมั่นคงของชาติตนเอง

ขอบเขตในการวิจัย

การศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชา โดยได้จำกัดขอบเขตของการศึกษาในครั้งนี้เฉพาะในช่วงระยะเวลาของรัฐบาลพลพต (เมษายน ค.ศ. 1975-1979) เท่านั้น เนื่องจากเป็นช่วงที่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชามีความตึงเครียดมากที่สุด

กรอบความคิดที่ใช้ในการวิจัย

งานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดว่าด้วยกับดักความมั่นคง (security dilemma) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดที่ชนะต่อภัยคุกคาม (threat perception) และการรับรู้ที่ผิดพลาด (misperception) มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาปัจจัยที่ทำให้เวียดนามรุกรานกัมพูชา ทั้งนี้เพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานของความขัดแย้งระหว่างประเทศในทุกยุคทุกสมัย และยังเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกันในการนำมาอธิบายปรากฏการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐหนึ่งกับอีกรัฐหนึ่งด้วย

เนื่องจากความหมายของคำว่า “threat perception” และ “misperception” ในภาษาไทยยังไม่มีคำบัญญัติอย่างเป็นทางการ โดยนักรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่ยังคงใช้ทั้งสองคำนี้ในรูปแบบภาษาอังกฤษ เหตุนี้ผู้วิจัยจึงขอแปลความหมายของคำทั้งสองตามความเข้าใจของตนเอง โดยจะขอใช้คำว่า “ที่ชนะต่อภัยคุกคาม” แทนคำว่า “threat perception” ซึ่งถอดความมาจากคำนิยามของ Raymond Cohen ที่ว่า “Threat-perception is a perception of danger” (ภัยคุกคามหมายถึงที่ชนะที่มีต่อภัยอันตราย) (Cohen. 1979) และ “การรับรู้ที่ผิดพลาด” แทนคำว่า “misperception” ตามลำดับ

ในช่วงทศวรรษที่ 1960-1970 นักวิชาการจำนวนไม่น้อยได้ให้ความสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “ที่ชนะต่อภัยคุกคาม” ยกตัวอย่างเช่น Klaus Knorr, Raymond Cohen และ David Singer เป็นต้น โดยนักวิชาการเหล่านี้ต่างกล่าวถึงที่ชนะต่อภัยคุกคามในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดย Klaus Knorr ได้อธิบายถึงที่ชนะต่อภัยคุกคามว่า เป็นการรับรู้ถึงภัยอันตรายซึ่งมีตัวบ่งชี้จากเจตนาและศักยภาพของรัฐฝ่ายตรงข้ามโดยเมื่อมีการรับรู้ถึงภัยคุกคามจะนำมาซึ่งมาตรการในการตอบโต้ แม้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่ได้มีเจตนามุ่งร้ายก็ตาม (Knorr. 1976) ในขณะที่ที่ชนะต่อภัยคุกคามตามคำนิยามของ Raymond Cohen หมายถึง ที่ชนะที่มีต่อภัยอันตรายจากการคาดการณ์ของผู้สังเกตการณ์หรือผู้มีอำนาจตัดสินใจต่อภัยอันตรายที่กำลังใกล้จะเข้ามาถึงรัฐ ซึ่งโดยทั่วไปมักเป็นภัยคุกคามทางทหาร, ยุทธศาสตร์ หรือทางเศรษฐกิจ (Cohen. 1979) นอกจากนี้งานเขียนของ David Singer ยังได้กล่าวถึงที่ชนะต่อภัยคุกคามว่าเป็นการสันนิษฐานว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะรุกรานตนเอง และหากอีกฝ่ายหนึ่งกระทำการรุกรานจริงจะนำมาซึ่งผลประโยชน์แก่รัฐนั้นมากกว่าการเสียประโยชน์ โดยที่ชนะดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากการประเมินขีดความสามารถ (Capability) และเจตนา (Intention) ของรัฐฝ่ายตรงข้ามซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Klaus Knorr ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น (Singer.1958)

จากการศึกษาของนักวิชาการดังกล่าว จึงทำให้พอจะสรุปคำนิยามของแนวคิดว่าด้วยที่ชนะต่อภัยคุกคามได้ว่า ที่ชนะต่อภัยคุกคาม หมายถึงปฏิกริยาในวิกฤตการณ์ระหว่างประเทศอันเกิดจาก

การรับรู้ถึงภัยอันตรายของรัฐหนึ่งๆ โดยพิจารณาจากขีดความสามารถและเจตนาของรัฐฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการพิจารณาดังกล่าวอาจนำมาสู่มาตรการในการตอบโต้รัฐฝ่ายตรงข้าม แม้ว่าฝ่ายตรงข้ามจะไม่ได้มีเจตนามุ่งร้ายก็ตาม (Synder. 1999)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากมีนักวิชาการได้ทำการศึกษาแนวคิดที่ว่าด้วยทัศนคติต่อภัยคุกคามมาแล้วเป็นจำนวนมาก งานวิจัยฉบับนี้จึงได้ใช้แนวคิดที่ว่าด้วยทัศนคติต่อภัยคุกคามภายใต้กรอบทฤษฎีของ David Singer มาอธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้เวียดนามเข้ารุกรานกัมพูชา ทั้งนี้เพราะงานอภิปรายเชิงทฤษฎีของ David Singer เป็นงานที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อนักวิชาการส่วนใหญ่ในการศึกษาทัศนคติต่อภัยคุกคามในทางการเมืองระหว่างประเทศ (Cohen. 1979) นอกจากนี้งานของ David Singer ยังมีการอธิบายถึงตัวบ่งชี้แห่งภัยคุกคามอย่างชัดเจนในรูปแบบของสมการ โดยการพิจารณาทัศนคติต่อภัยคุกคามในความคิดของ David Singer นั้น สามารถวัดได้จากขีดความสามารถ (Capability) และเจตนา (Intention) ของรัฐฝ่ายตรงข้าม ดังสมการ (Singer. 1958)

$$Threat\ Perception = Capability \times Intention$$

การศึกษาปัจจัยที่ทำให้เวียดนามรุกรานกัมพูชาในงานวิจัยฉบับนี้จึงเป็นการศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับภัยคุกคามของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชา โดยศึกษาจากตัวบ่งชี้ด้านขีดความสามารถและเจตนาของกัมพูชาในช่วงรัฐบาลพลพรรค ตามสมการของ David Singer

นอกจากนี้ การศึกษาทัศนคติต่อภัยคุกคามยังจำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงที่มาของทัศนคติต่อภัยคุกคามด้วย ทั้งนี้ David Singer ได้อธิบายว่ารากฐาน 2 ประการที่ทำให้เกิดทัศนคติต่อภัยคุกคามนั้นมาจากความสงสัย (Suspect) และความไม่ไว้วางใจ (Distrust) ที่มีต่อรัฐอื่น (Singer. 1958) โดยความสงสัยและความไม่ไว้วางใจนี้เองทำให้เกิดความหวาดระแวง (Fear) และนำมาซึ่งทัศนคติต่อภัยคุกคาม อย่างไรก็ตามในกระบวนการเกิดขึ้นของความหวาดระแวงนั้น เป็นกระบวนการที่ถูกหล่อหลอมมาจากปัจจัยต่างๆ หลายด้านด้วยกัน โดยความหวาดระแวงที่นำไปสู่ทัศนคติต่อภัยคุกคามนั้นไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานแห่งปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นความคาบเกี่ยวและซ้อนกันอยู่ทั้ง 5 ปัจจัย คือ

- 1) ปัจจัยจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน
- 2) ปัจจัยจากประสบการณ์ในอดีต
- 3) ปัจจัยจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม³
- 4) ปัจจัยจากนโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐอื่น (Cohen. 1979)
- 5) ปัจจัยจากความวิตกกังวลของผู้นำประเทศ (Cohen. 1979)

ทั้งนี้ การวัดขีดความสามารถและเจตนาของรัฐฝ่ายตรงข้ามตามสมการทัศนคติต่อภัยคุกคามของ David Singer นั้น สามารถวัดได้จากตัวบ่งชี้ที่มีความชัดเจน โดยขีดความสามารถของรัฐนั้น Dean Pruitt ได้กล่าวว่ายสามารถพิจารณาจากการครอบครองกำลังทหาร ในขณะที่เจตนาของรัฐนั้นสามารถพิจารณาได้จากตัวบ่งชี้ดังต่อไปนี้ คือ (Pruitt and Snyder. 1969)

³David Singer อธิบายว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดทัศนคติต่อภัยคุกคามมี 3 ประการคือ 1) เหตุการณ์ปัจจุบัน 2) ความทรงจำทางประวัติศาสตร์ และ 3) ความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Raymond Cohen และ Dean Pruitt

- 1) สภาวะที่ล้อมรอบรัฐอีกฝ่ายหนึ่งที่น่าจะเป็นเงื่อนไขทำให้รัฐนั้นเข้ารุกราน
- 2) พฤติกรรมและถ้อยแถลงของรัฐฝ่ายตรงข้าม

แนวคิดที่ว่าด้วยทัศนคติภัยคุกคาม (threat perception) ยังมีความเกี่ยวข้องกับแนวคิดว่าการรับรู้ที่ผิดพลาด (misperception) อย่างแยกไม่ออกด้วย ดังจะเห็นได้ว่าการรับรู้ที่ผิดพลาดอาจนำมาซึ่งทัศนคติในการมองว่าอีกฝ่ายเป็นภัยคุกคาม และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้ง กระทั่งลุกลามกลายเป็นสงครามระหว่างรัฐในที่สุด แม้ว่ารัฐฝ่ายตรงข้ามจะมีเจตนาเช่นนั้นก็ตาม แนวคิดที่ว่าด้วยการรับรู้ที่ผิดพลาดจึงมักถูกนำมาใช้อธิบายในฐานะของสาเหตุที่นำไปสู่การทำสงครามระหว่างรัฐ โดย Robert Jervis ได้อธิบายถึงการรับรู้ที่ผิดพลาดว่า เป็นการสร้างความเข้าใจที่ผิดต่อพฤติกรรมของรัฐอื่น ด้วยการสร้างภาพลักษณ์บนความรู้สึกรู้สึกที่หวาดระแวง เนื่องจากบริบททางการเมืองระหว่างประเทศมีรากฐานอยู่บนความเป็นอนาธิปไตย (Anarchy) (Jervis. 1976) ดังนั้น นอกเหนือไปจากการนำเอาแนวคิดที่ว่าด้วยทัศนคติภัยคุกคาม (threat perception) ของ David Singer มาใช้ในการอธิบายถึงปัจจัยที่ทำให้เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาแล้ว งานวิจัยฉบับนี้ยังได้หยิบเอากรอบแนวคิดที่ว่าด้วยการรับรู้ที่ผิดพลาด (misperception) ของ Robert Jervis มาใช้ประกอบการอธิบายถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเพื่อตอบโจทย์ปัญหาการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้ใช้การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive Analysis) จากเอกสารทั้งในรูปแบบปฐมภูมิ (primary document) และเอกสารในรูปแบบทุติยภูมิ (secondary document) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ เอกสารที่ออกโดยรัฐบาลเวียดนามและกัมพูชา ตลอดจนแถลงการณ์ต่างๆ จากผู้นำของทั้งสองประเทศ ยกตัวเอกสารที่ออกโดยรัฐบาลกัมพูชาเช่น สมุดปกคำที่ออกโดยรัฐบาลกัมพูชา (Ministry of Foreign Affairs of Democratic of Kampuchea. 1978) และเอกสารแถลงการณ์ของรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตยต่อปัญหาพิพาทกับเวียดนาม ลงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2520 (ชัยสิริ สมุทวนิช. 2522) เป็นต้น ส่วนเอกสารที่ออกโดยรัฐบาลเวียดนาม ยกตัวอย่างเช่น คำแถลงการณ์จากรัฐบาลเวียดนาม เรื่อง “กรณีพิพาททางพรมแดนระหว่างเวียดนามกับกัมพูชา” ลงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2520 เป็นต้น สำหรับการศึกษาจากแหล่งเอกสารทุติยภูมินั้นเป็นการศึกษาจาก หนังสือ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสารต่างๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา

ผลการวิจัย

สงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาที่เกิดขึ้นใน ค.ศ.1978 เป็นสงครามที่เวียดนามเป็นฝ่ายตัดสินใจลงมือรุกรานกัมพูชา ก่อนที่ทั้งเวียดนามเพียงผ่านการทำสงครามเวียดนามมาได้เพียงไม่นานและยังอยู่ในช่วงแห่งการฟื้นฟูประเทศภายหลังจากสงครามเวียดนามด้วย การกระทำดังกล่าวของเวียดนามจึงทำให้เป็นที่น่าศึกษาว่าเพราะเหตุใดเวียดนามจึงเลือกที่จะดำเนินการเช่นนั้น ซึ่งจากการศึกษาของนักวิชาการต่างๆ ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่ามีปัจจัยหลายประการที่ทำให้เวียดนามซึ่งเปิดศึกทำสงครามโจมตีกัมพูชา ก่อนไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดน ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ การแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจ สภาพทางการเมืองภายในของกัมพูชา ตลอดจน

จนความรู้สึกหวาดระแวงที่เวียดนามและกัมพูชามีต่อกันมาโดยตลอดตั้งแต่สมัยอดีตกาล โดยจะเห็นได้ว่านักวิชาการส่วนใหญ่มักจะให้น้ำหนักถึงเหตุผลที่เวียดนามและกัมพูชาที่มีความขัดแย้งเป็นช่วงเดียวกันกับที่สงครามเย็นแผ่ปกคลุมสภาพทางการเมืองทั่วโลกและชาติมหาอำนาจในค่ายสังคมนิยมคอมมิวนิสต์อย่างสหภาพโซเวียตและจีนที่กำลังขัดแย้งกันเอง

อย่างไรก็ตามหากเราได้นำปัจจัยต่างๆ ที่ผลักดันให้เวียดนามเข้ารุกรานกัมพูชามาศึกษาและทบทวนดูจะเห็นได้ว่าความจริงแล้วปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเวียดนามมากที่สุดเป็นปัจจัยในเรื่องของความหวาดระแวง โดยความหวาดระแวงของเวียดนามเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เวียดนามเกิดทัศนคติในการมองกัมพูชาว่าเป็น “ภัยคุกคาม” และส่งผลทำให้การรับรู้ของเวียดนามต่อการกระทำอื่นๆ ของกัมพูชาผิดพลาด กระทั่งทำให้เวียดนามตัดสินใจชิงลงมือรุกรานกัมพูชาก่อนเพื่อรักษาความมั่นคงปลอดภัยแห่งชาติของตนเอง ในส่วนนี้จึงเป็นการอธิบายถึงผลการศึกษา ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชา 2) ปัจจัยที่นำไปสู่การมีทัศนคติต่อภัยคุกคาม 3) ตัวบ่งชี้แห่งภัยคุกคาม และ 4) ทัศนคติต่อภัยคุกคามที่นำไปสู่การรับรู้ที่ผิดพลาด ตามลำดับ

1. ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชา

ในการศึกษาถึงสาเหตุที่ทำให้เวียดนามตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองด้วย เนื่องจากสงครามเวียดนามและกัมพูชานั้นเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองที่เต็มไปด้วยความขัดแย้งอย่างต่อเนื่องและยาวนานหลายร้อยปี ทั้งนี้หากเรามองในภาพรวมจะเห็นได้ว่าแทบไม่มีช่วงเวลาใดเลยที่ทั้งสองประเทศกระทำตนเป็นเพื่อนบ้านที่ดีต่อกัน แม้ว่าในบางช่วงความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชามีแนวโน้มว่าจะดีขึ้น ดังจะเห็นได้จากความร่วมมือของทั้งสองประเทศผ่านกลไกของพรรคคอมมิวนิสต์ในช่วงที่อินโดจีนตกอยู่ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส การที่ระดับความสัมพันธ์ของทั้งสองแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงจึงทำให้การศึกษาถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาต้องแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 ช่วง ด้วยกันได้แก่ช่วงอดีตกาล ช่วงที่ตกเป็นอาณานิคม ช่วงภายหลังจากการได้รับเอกราช และช่วงก่อนเกิดสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชา

ในช่วงอดีตกาล คือช่วงประมาณระหว่างศตวรรษที่ 15 ถึงกลางศตวรรษที่ 19 ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาเป็นความสัมพันธ์ที่ต่างฝ่ายต่างมองกันและกันในฐานะที่เป็นศัตรู โดยกล่าวได้ว่าการทำสงครามปะทะกันครั้งแล้วครั้งเล่าของเวียดนามและกัมพูชาในช่วงนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นปฏิปักษ์ที่ทั้งสองมีให้กันเป็นอย่างดี โดยกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่แล้วเวียดนามมักจะได้รับชัยชนะและสามารถยึดเอาดินแดนบางส่วนของกัมพูชาเป็นของตนเอง พฤติกรรมของเวียดนามนั้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าต้องการที่จะขยายอำนาจโดยหวังจะผนวกดินแดนและกระทำการกลืนชาติเขมรให้กลายเป็นเวียดนาม (Barton. 1988) ทำให้กัมพูชาเกิดความรู้สึกคับแค้นใจและยิ่งมองเวียดนามด้วยสายตาที่เต็มไปด้วยความเป็นอริศัตรูขณะที่กัมพูชามีทัศนคติเป็นปฏิปักษ์ต่อเวียดนามในฐานะศัตรูผู้รุกราน ซึ่งในความรู้สึกของชาวกัมพูชานั้นมีใจเกลียดชังชนชาติเวียดนามเป็นลำดับแรกและยังคงเห็นพวกเวียดนามเป็นศัตรูที่ถาวรมาโดยตลอด (Jumsai and Gen. M.L. 1970) ในขณะที่เวียดนามเองก็มองกัมพูชาในฐานะศัตรูที่ด้อยกว่าและดำเนินความสัมพันธ์กับกัมพูชาด้วยความคิดบนพื้นฐานเช่นนี้ตลอดมา ส่งผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาในช่วงนี้เต็มไปด้วยความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์และชิงชังต่อกันจนฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของทั้งสองฝ่าย

ความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาที่มีมาตั้งแต่อดีตเริ่มเจือจางเมื่อดินแดนในแถบอินโดจีนตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิฝรั่งเศสในราวกลางศตวรรษที่ 19 การมีศัตรูร่วมกันของเวียดนามและกัมพูชาจึงนำมาซึ่งความสัมพันธ์ของทั้งสองผ่านการประสานงานของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ซึ่งในเวลาต่อมาได้แยกตัวออกเป็นพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชา และพรรคคอมมิวนิสต์ลาว อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ของทั้งสองกลับไม่คืบหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากความพยายามแสดงบทบาทการเป็นผู้นำในการปลดแอกของเวียดนามได้ทำให้กัมพูชาเกิดความรู้สึกไม่พอใจและทำให้เกิดคืบหน้าทางความเป็นศัตรูทางเชื้อชาติของทั้งสองกลับคุกรุ่นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ส่งผลให้การเติบโตของขบวนการคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนต้องหยุดชะงักและกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาในเวลาต่อมา

นอกจากการได้รับเอกราชของกลุ่มประเทศอินโดจีนจะไม่ได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาแล้ว ภายหลังจากที่ได้รับเอกราชความบาดหมางระหว่างทั้งสองยังมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นด้วย อันเป็นผลมาจากความพ่ายแพ้ของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามจากการประชุมที่เจนีวาใน ค.ศ.1954 และพัฒนาการของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาในช่วง ค.ศ.1960-1970 โดยกล่าวได้ว่าการที่คณะผู้แทนของเวียดนามไม่สามารถคัดค้านการเข้าร่วมประชุมของเจ้านโรดม สีหนุในฐานะผู้แทนประเทศกัมพูชา รวมถึงการไม่สามารถทำให้นานาชาติมีมติยอมรับพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาได้ หรือแม้กระทั่งยอมรับรัฐดินแดนที่เป็นเขตรวมกำลังของฝ่ายต่อต้านในกัมพูชา ได้นำมาซึ่งจุดจบของขบวนการคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ส่งผลให้สมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาต้องถูกกวาดล้างจากรัฐบาลของสมเด็จพระเจ้านโรดม สีหนุ นอกจากนี้การเติบโตของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาโดยกลุ่มคนชาตินิยมที่มีใจต่อต้านเวียดนามในเวลาต่อมาได้ทำให้การดำเนินการของพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชามีความเป็นอิสระและแข็งแกร่งมากขึ้น นำมาซึ่งความสัมพันธ์ที่ห่างเหินและเต็มไปด้วยความบาดหมางระหว่างเวียดนามและกัมพูชามากขึ้นเรื่อยๆ (ธีระ นุชเปี่ยม. 2534)

อาจกล่าวได้ว่า ความสงสัยและไม่ไว้วางใจของกัมพูชาต่อเวียดนามมีมาตั้งแต่อดีตและยังคงฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของประชาชนรวมถึงผู้นำของกัมพูชาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์รุ่นหลังซึ่งไม่ได้มีความสัมพันธ์อันดีต่อเวียดนามอย่างพลอดและเอียงซ้ายทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชานับตั้งแต่พลอดได้ก้าวขึ้นสู่อำนาจได้สะท้อนให้เห็นถึงความหวาดระแวงที่ทั้งสองฝ่ายมีต่อกัน (Charnbhumidol. 1992) และส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองเสื่อมถอยลงเรื่อยๆ นับตั้งแต่เวียดนามได้รับชัยชนะในสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 ด้วยเหตุนี้การจะทำความเข้าใจในพฤติกรรมต่างๆของเวียดนามที่ทำให้กัมพูชารู้สึกหวาดระแวงจึงควรพิจารณาถึงว่าทั้งสองชนชาตินั้นต่างบ่มเพาะเมล็ดแห่งความเป็นปฏิปักษ์กันมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อกัมพูชาตกอยู่ภายใต้การปกครองของชนชั้นนำที่มีใจต่อต้านเวียดนามอย่างรัฐบาลพลอด การกระทำหลายๆอย่างของเวียดนามก็ยิ่งทำให้กัมพูชาไม่พอใจและหวาดระแวงเวียดนามมากยิ่งขึ้นด้วย

อย่างไรก็ดี เมื่อกองกำลังท้องถิ่นของกัมพูชาได้โจมตีเกาะที่เวียดนามยึดไว้หลายแห่งในอ่าวไทยด้วยเป้าหมายที่จะได้ดินแดนที่กัมพูชาคิดว่าเคยเป็นของตนเองกลับคืนในช่วงเวลาอันเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่สับสนของสงครามเวียดนามนั้น เห็นได้ว่าฝ่ายกัมพูชาเองต่างหากที่เป็นฝ่ายกระทำการโจมตีก่อนและยังผลให้เวียดนามต้องตรึงกำลังทหารตลอดแนวชายแดนที่มีปัญหาในขณะที่กัมพูชาก็ได้เรียกร้องให้เวียดนามถอนกองกำลังออกจากพื้นที่ดังกล่าว (เดวิด แซนเลอร์. 2557) หากแต่เวียดนามปฏิเสธและยังตอบโต้ด้วยการโจมตีเข้ามาในเขตจังหวัดรัตนคีรี (Ratanakiri) และจังหวัดมณฑุคีรี (Monduliri)

การไม่ยอมถอนกองกำลังออกจากบริเวณที่มีปัญหาตลอดจนปฏิกิริยาของเวียดนามในการยังตอบโต้กลับกัมพูชาในครั้งนี้ประกอบกับบทบาทของเวียดนามในการปลดแอกอินโดจีนออกจากความเป็นอาณานิคมของจักรวรรดิฝรั่งเศสยิ่งสนับสนุนความคิดของชนชั้นนำกัมพูชาที่ว่าเวียดนามต้องการผนวกดินแดนของกัมพูชาเพื่อก่อตั้งสหพันธรัฐอินโดจีนและได้ทำให้กัมพูชาเริ่มรู้สึกหวาดระแวงในพฤติกรรมของเวียดนามมากยิ่งขึ้น

แม้ว่าจะได้มีความพยายามที่จะทำความตกลงในเรื่องเส้นเขตแดนกันในด้าน ค.ศ.1976 แต่ความพยายามดังกล่าวของทั้งสองประเทศก็ต้องหยุดชะงักลง เมื่อกัมพูชาพบหลักฐานที่บ่งชี้ถึงความต้องการที่จะลอบสังหารผู้นำรัฐบาลเขมรแดงของเวียดนามในเดือนพฤษภาคม (Charnbhumidol. 1992) โดยกลุ่มเขมรแดงได้จับกุมชาเคย์ (Cha Krey) หัวหน้าหน่วยกองกำลังทหารในเขตทางใต้ของจังหวัดเปรเวง (Prey Veng) พร้อมกับพรรคพวกของเขา ซึ่งการจับกุมในครั้งนี้ได้ทำให้กัมพูชาสืบสวนจนรู้ว่าชาเคย์และพวกของเขาได้ร่วมมือกับกลุ่มเขมรเวียดมินห์และคอมมิวนิสต์เวียดนามเพื่อพยายามจะทำการฆาตกรรมผู้นำเขมรแดง (Ministry of Foreign Affairs of Democratic Kampuchea. 1978) การพบหลักฐานดังกล่าวของกัมพูชาจึงได้ส่งผลให้กัมพูชาปฏิเสธที่จะเข้าร่วมการประชุมที่กำลังจะจัดขึ้นในเดือนมิถุนายนและยิ่งทำให้ทัศนะของกัมพูชาที่มีต่อเวียดนามในขณะนั้นเต็มไปด้วยกลิ่นอายแห่งความหวาดระแวง

กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชามีแนวโน้มถดถอยลงเรื่อยมานับตั้งแต่ได้รับเอกราช โดยความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเริ่มตกต่ำอย่างสุดขีดเมื่อพอลพต ผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชารุ่นใหม่ที่ต่อต้านเวียดนามได้เข้าสู่อำนาจเป็นผู้ครองกัมพูชานับตั้งแต่เดือนเมษายน ค.ศ.1975 ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศในช่วงนี้จึงเต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีพิพาทเกี่ยวกับเส้นเขตแดนที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นการแตกหักของความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชา นำมาซึ่งการปะทะกันทางทหารที่ในที่สุดได้ขยายตัวลุกลามกลายเป็นสงครามเวียดนามารุกรานกัมพูชาใน ค.ศ.1978

2. ปัจจัยที่นำไปสู่การมีทัศนะต่อภัยคุกคาม

จากการศึกษาสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาโดยใช้กรอบแนวคิดด้วยทัศนะต่อภัยคุกคามและการรับรู้ที่ผิดพลาดพบว่า แม้ว่าการตัดสินใจเข้ารุกรานกัมพูชาของเวียดนามจะมีหลายปัจจัยที่ผลักดันให้เวียดนามตัดสินใจเช่นนั้น แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ความรู้สึกหวาดระแวงของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชาซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เวียดนามมองกัมพูชาในฐานะที่เป็นภัยคุกคาม ตลอดจนทำให้การรับรู้ของเวียดนามต่อพฤติกรรมต่างๆของกัมพูชาผิดพลาดและส่งผลให้เวียดนามตัดสินใจดำเนินการรุกรานกัมพูชาก่อนเพื่อปกป้องความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง

กล่าวได้ว่า เวียดนามและกัมพูชาต่างก็ดำเนินความสัมพันธ์ต่อกันบนความรู้สึกหวาดระแวงอันมีรากฐานมาจากความสงสัยและความไม่ไว้วางใจมาโดยตลอดนับตั้งแต่สมัยอดีตกาล โดยนับได้ว่าพฤติกรรมของกัมพูชาในช่วง ค.ศ.1975-1978 ได้ทำให้ความหวาดระแวงที่เวียดนามมีต่อกัมพูชาทวีความรุนแรงมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมในการรุกรานเข้าไปในเขตแดนของเวียดนามก่อนใน ค.ศ. 1975 การเพิกเฉยของกัมพูชาต่อข้อเสนอของเวียดนามให้มีการเจรจาทางการทูตภายหลังจากที่ได้มีการปะทะกันในเดือนเมษายน การรุกรานของกัมพูชาในเขตเวียดนามภายหลังจากที่ได้มีการเจรจาแล้ว การกวาดล้างกองกำลังเวียดมินห์ในกัมพูชาในช่วง ค.ศ.1976 รวมไปถึงการยกเลิกการเข้าร่วม

ประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเขตแดนของกัมพูชาที่จะมีขึ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1976 และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการขอความช่วยเหลือทางทหารจากจีนของกัมพูชา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าความหวาดระแวงนั้นมีที่มาจากความสงสัยและความไม่ไว้วางใจ ซึ่งในที่สุดแล้วความหวาดระแวงดังกล่าวจะนำไปสู่การมีทัศนคติต่ออีกฝ่ายหนึ่งว่าเป็น “ภัยคุกคาม” ทว่าการที่ความหวาดระแวงจะกลายเป็นทัศนคติต่อภัยคุกคามได้นั้นต้องมีปัจจัยหลายประการเป็นองค์ประกอบ โดยท่ามกลางกระบวนการในการเกิดขึ้นของความหวาดระแวงซึ่งมีรากฐานมากจากความสงสัยและความไม่ไว้วางใจต่อกันนี้ ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่หล่อหลอมให้ความหวาดระแวงที่เวียดนามและกัมพูชามีต่อกันมาโดยตลอด ตกผลึกกลายเป็นทัศนคติต่อภัยคุกคามของทั้งสองประเทศด้วย ทั้งนี้ปัจจัยที่นำมาซึ่งความหวาดระแวงนั้น ได้แก่ เหตุการณ์ในปัจจุบัน ประสบการณ์ในอดีต ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม นโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐฝ่ายตรงข้าม และความวิตกกังวลของผู้นำประเทศ

2.1 ปัจจัยจากเหตุการณ์ในปัจจุบัน

คำว่า “เหตุการณ์ในปัจจุบัน” ตามกรอบของแนวคิดที่ว่าด้วยปัจจัยที่ทำให้เกิดความหวาดระแวงในสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาในที่นี้หมายถึงเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาซึ่งผลักดันให้ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ทั้งนี้กล่าวได้ว่าเหตุการณ์ที่สำคัญที่สุดที่มีบทบาททำให้เวียดนามและกัมพูชาหวาดระแวงซึ่งกันและกันอย่างมากมายในช่วงค.ศ.1975-1978 ได้แก่เหตุการณ์ความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดนซึ่งในที่สุดแล้วได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองในศตวรรษที่ 20

จากจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดนได้นำมาซึ่งการปะทะกันตามแนวชายแดนของทั้งสองประเทศตลอดระยะเวลากว่า 4 ปี ซึ่งแม้ว่าจะได้มีความพยายามในการเจรจาเพื่อหาทางแก้ไขปัญหากับเส้นเขตแดน แต่กลับไม่มีความคืบหน้าเท่าที่ควรและนำมาซึ่งการยุติความสัมพันธ์ทางการทูตของทั้งสองใน ค.ศ.1976 โดยภายหลังจากที่ได้มีการตัดความสัมพันธ์ทางการทูต การปะทะกันของทั้งสองก็ได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งระหว่างทั้งสองยังได้มีการดึงเอาประเทศมาอานาอย่างจีนและสหภาพโซเวียตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย กระทั่งทำให้ปัญหายังมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นไปอีกเมื่อเวียดนามเข้าใจว่าความร่วมมือระหว่างกัมพูชาและจีนเป็นการแสดงออกถึงการต่อต้านเวียดนาม

ความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดนที่ตกลงกันไม่ได้ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาจึงเป็นเหตุที่ทำให้พฤติกรรมต่างๆ ที่ทั้งสองฝ่ายแสดงออกตลอดช่วง ค.ศ.1975-1978 ถูกตีความว่าเป็นพฤติกรรมที่น่าสงสัยและไม่ไว้วางใจ นำมาซึ่งบรรยากาศที่ตึงเครียดของความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชากระทั่งนำมาซึ่งทัศนคติในการมองว่าการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งเป็น “อันตราย” ต่อความมั่นคงของตนเอง

2.2 ปัจจัยจากประสบการณ์ในอดีต

ประสบการณ์ในอดีตเป็นปัจจัยหนึ่งในกระบวนการที่จะทำให้เกิดความหวาดระแวงพัฒนาไปสู่การมีทัศนคติต่อภัยคุกคาม โดยกล่าวได้ว่าความทรงจำในอดีตนั้นมีบทบาทสำคัญในการทำให้ประเทศหนึ่งประเทศใดเชื่อมโยงภาพเหตุการณ์ที่ผ่านมาแล้วกับความหวาดระแวงที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งการเชื่อมโยงดังกล่าวจะทำให้ความหวาดระแวงที่มีอยู่แล้วยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

ในกรณีของเวียดนามและกัมพูชานั้น จะเห็นได้ว่าภาพความสัมพันธ์ในอดีตของทั้งสองเต็มไปด้วยความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันรวมถึงมีการต่อสู้ปะทะกันอยู่เกือบตลอดเวลา ดังสะท้อนจากการทำสงครามระหว่างเวียดนามและกัมพูชาหลายต่อหลายครั้งในระหว่างศตวรรษที่ 17 ด้วยเหตุนี้ภาพความเป็นอริศัตรูของเวียดนามและกัมพูชาจึงมีส่วนสำคัญที่ทำให้ความเกลียดชังที่ทั้งสองมีต่อกันถูกหยั่งรากลึกกลงไปในจิตใจของทั้งสองชนชาติและนำมาซึ่งความหวาดระแวงต่อพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งตลอดช่วงที่เกิดความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดน

2.3 ปัจจัยจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม

แม้ว่าเวียดนามและกัมพูชาจะเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีแนวพรมแดนที่ติดต่อกัน แต่ที่มาของทั้งสองชนชาติมีความแตกต่างกันส่งผลให้มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม นอกจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังกล่าวของทั้งสองชนชาติจะได้นำมาซึ่งทัศนคติที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิง ยังได้นำมาซึ่งความหวาดระแวงซึ่งกันและกันของเวียดนามและกัมพูชาด้วย

ชนชาติเวียดนามสืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าที่ถูกซึ่งอพยพลงมาจากตอนใต้ของจีนจึงกล่าวได้ว่าเวียดนามนั้นได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากจีนอย่างมาก คนเวียดนามจึงมีลักษณะนิสัยคล้ายกับคนจีน กล่าวคือเป็นชนชาติที่มีความมานะขยันขันแข็งในการทำงานและมีความใฝ่ฝันที่จะทำงานใหญ่ตลอดเวลา ทั้งนี้เราจะเห็นได้ว่าเวียดนามนั้นมักมองว่าตนเองมีความเหนือกว่ากัมพูชาและมองว่ากษัตริย์กัมพูชานั้นต่ำต้อยและเป็นพวกไร้อารยธรรม ในขณะที่ชนชาติเขมรนั้นสืบเชื้อสายมาจากพวกมอญซึ่งได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมมาจากอินเดีย โดยตลอดระยะเวลาในประวัติศาสตร์แทบไม่ปรากฏหลักฐานว่ากัมพูชามีความสัมพันธ์กับจีน (ชุมพล เลิศรัฐการ. 2536)

ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมนี้เองที่ทำให้ทั้งสองชนชาติมองอีกฝ่ายหนึ่งอย่างไม่เป็นมิตรต่อกัน ฝ่ายเวียดนามก็ตำหนิว่าพวกเขมรเป็นชนชาติที่สกปรกและเกียจคร้าน ส่วนกัมพูชาก็มีความเห็นว่าพวกเวียดนามเป็นพวกทะเลาะเบาะแว้งและก้าวร้าว ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมตลอดจนทัศนคติที่ต่างกันอย่างสิ้นเชิงของทั้งสองจึงได้นำมาซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและกัมพูชาที่เต็มไปด้วยความหวาดระแวงต่อกัน

2.4 ปัจจัยจากนโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐฝ่ายตรงข้าม

นโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงการกระทำของรัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้ความหวาดระแวงที่เกิดขึ้นจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะไม่ใช่เพียงสมมติฐานลอยๆ หากได้รับการยืนยันจากนโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐอีกฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ถือว่าหากความหวาดระแวงที่เกิดขึ้นจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนประสบการณ์ในอดีตและความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้รับการยืนยันจากนโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐฝ่ายตรงข้าม จะทำให้ความหวาดระแวงที่มีดังกล่าวมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่นโยบายของเวียดนามต่อปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดนก็คือการพยายามหาทางเจรจากับกัมพูชา แต่การที่เวียดนามไม่สามารถทำให้กัมพูชาคล้อยตามได้ทำให้เวียดนามเปลี่ยนนโยบายดังกล่าวมาเป็นการใช้กำลังแทนโดยเวียดนามได้วางแผนที่จะรุกรานกัมพูชาในปลาย ค.ศ.1978 เพื่อยุติปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้น (Charnbhudidol. 1992) ส่วนฝ่ายกัมพูชาเองนอกจากจะมีนโยบายไม่ยอมรับในข้อเสนอในการเจรจาของเวียดนามแล้วยังมีท่าทีที่แข็งกร้าวและหันไปขอความช่วยเหลือทางทหารจากประเทศมหาอำนาจจากจีน ซึ่งการกระทำดังกล่าวได้ทำให้เวียดนามยิ่งเพิ่มความหวาดระแวงในตัวกัมพูชามากขึ้นจนทำให้เวียดนามวางแผนร่วมกับกลุ่มเขมรเวียดมินห์ที่ถูก

กวาดล้างเข้าไปในเวียดนามตั้งแต่ ค.ศ.1954 และกลุ่มเขมรที่หลบหนีการกวาดล้างในเขตภาคตะวันออกตั้งแต่กลาง ค.ศ.1976 เพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลพอลพต (Chanda. 1986)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าตลอดช่วงระยะเวลาของปัญหาความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชา ทั้งเวียดนามและกัมพูชาต่างก็มีนโยบายหรือพฤติกรรมที่สร้างความหวาดระแวงให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นของบทนี้ ในส่วนของที่มาของความหวาดระแวง เหตุดังนี้เมื่อความหวาดระแวงได้รับการยืนยันที่เป็นรูปธรรมจากฝ่ายตรงข้ามจึงส่งผลให้ความหวาดระแวงที่มีอยู่พัฒนากลายเป็นทัศนคติในการมองว่าอีกฝ่ายเป็นภัยคุกคามได้ในที่สุด

2.5 ปัจจัยจากความวิตกกังวลของผู้นำประเทศ

ความวิตกกังวลของผู้นำประเทศเป็นปัจจัยที่เป็นผลมาจากปัจจัยอื่นๆข้างต้น กล่าวคือการที่ผู้นำประเทศจะเกิดความรู้สึกเป็นกังวลต่อความมั่นคงของประเทศได้จะต้องมีการตั้งข้อสังเกตถึงเหตุการณ์ในปัจจุบันร่วมกับประสบการณ์ที่เคยได้รับในอดีต วัฒนธรรมที่แตกต่างกันและนโยบายหรือพฤติกรรมของรัฐฝ่ายตรงข้ามก่อน หากข้อสังเกตในปัจจัยต่างๆดังกล่าวสนับสนุนแนวความคิดที่ว่าอีกฝ่ายหนึ่งอาจเป็นภัยคุกคามต่อประเทศของตน ความวิตกกังวลของผู้นำประเทศก็จะเกิดขึ้นด้วย กล่าวได้ว่าผู้นำของเวียดนามและกัมพูชาต่างก็มีความวิตกกังวลต่อกันว่าอีกฝ่ายจะเป็นภัยคุกคามของตนเองซึ่งในที่สุดแล้วก็ได้นำมาซึ่งการมีทัศนคติต่อภัยคุกคามต่ออีกฝ่ายหนึ่ง โดยจะเห็นได้ว่าจากเหตุการณ์ปัจจุบัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งระหว่างเวียดนามและกัมพูชาในช่วงค.ศ. 1975-1978 ตลอดจนประสบการณ์ความเป็นปฏิปักษ์มาตั้งแต่อดีต รวมไปถึงวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและนโยบายของทั้งสองฝ่าย ต่างแสดงให้เห็นว่าต่างฝ่ายต่างเป็นศัตรูของกันและกัน ในความรู้สึกของความเป็นศัตรูจึงมีนัยยะของความต้องการที่จะทำให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายด้วย ในกระบวนการนี้เองที่ความหวาดระแวงซึ่งมีรากฐานมาจากความสงสัยและความไม่ไว้วางใจได้ตกผลึกกลายเป็น “ทัศนคติต่อภัยคุกคาม” และนำมาซึ่งปฏิกิริยาในการตอบโต้อีกฝ่ายหนึ่งด้วย

3. ตัวบ่งชี้แห่งภัยคุกคาม

เมื่อได้พิจารณาถึงปริมาณของภัยคุกคามจากกัมพูชาตามสมการของ David Singer โดยพิจารณาจากขีดความสามารถทางทหารและเจตนาของกัมพูชาแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความเป็นไปได้ว่ากัมพูชาจะเป็นภัยคุกคามต่อเวียดนามในระดับที่สูง ทั้งนี้เพราะกัมพูชามีทั้งขีดความสามารถทางทหารที่เพิ่มขึ้นจากความช่วยเหลือของจีนตลอดจนการส่งออกซึ่งเจตนาอย่างแรงกล้าที่จะรุกรานเขตแดนของเวียดนามตลอดเวลาที่ทั้งสองมีความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดน นอกจากนี้ การได้รับความช่วยเหลือทางทหารจากจีนยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถของกัมพูชาซึ่งก่อนหน้านี้กัมพูชาได้แสดงเจตนาอย่างแรงกล้าในการรุกรานเวียดนามท่ามกลางปัญหาความขัดแย้งในเรื่องเส้นเขตแดนที่เรื้อรังทำให้เป็นฝ่ายกัมพูชาเปิดศึกกระทำการรุกรานเวียดนามก่อนและยังติดตามมาด้วยการรุกรานเข้าไปในเขตแดนของเวียดนามอย่างต่อเนื่องแม้ว่าจะได้มีการเจรจาทำความตกลงกันแล้ว เมื่อผู้นำเวียดนามเห็นความร่วมมือทางการทูตและทางทหารที่เพิ่มขึ้นระหว่างจีนและกัมพูชา ทำให้ผู้นำเวียดนามรู้สึกไม่มั่นคงเนื่องจากเวียดนามมีความวิตกกังวลต่อภัยคุกคามจากจีนอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้น การที่ผู้นำเวียดนามเชื่อมโยงภัยคุกคามจากทางใต้ (กัมพูชา) และภัยคุกคามจากทางเหนือ (จีน) จึงเป็นสิ่งที่เป็เหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับคำอธิบายของ Greg Lockhart ที่ว่า บ่อยครั้งที่การรับรู้ถึงภัยคุกคามจากจีนทางเหนือได้ผลักดันให้เวียดนามใช้ยุทธศาสตร์ในทางใต้เพื่อปกป้องประเทศของตนเอง (Lockhart. 1985)

ทั้งนี้ การเพิ่มขีดความสามารถของกัมพูชานั้นเกิดขึ้นจากการที่จีนได้เสนอความช่วยเหลืออย่างกว้างขวางต่อรัฐบาลเขมรแดงในการเผชิญหน้ากับเวียดนาม โดยมีการทำสัญญาลับทางการทหารระหว่างกัมพูชากับผู้นำจีนให้มีการรับเอาทหารที่อ้างตัวว่าเป็นช่างเทคนิค ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ เป็นจำนวนหลายหมื่นคนเข้ามาไว้ในกัมพูชา (นรนิติ เศรษฐบุตร. 2527) ในต้นค.ศ. 1977 อาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมากรวมทั้งกระสุนและเครื่องมือทางการทหารก็ได้ถูกทยอยส่งจากจีนเข้าสู่กัมพูชา ผลจากความช่วยเหลือทางทหารจากจีนดังกล่าวจึงได้ทำให้กัมพูชา กองทัพของกัมพูชามีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นพอที่รับมือกับเวียดนามได้

กัมพูชายังได้แสดงออกซึ่งเจตนาในการเป็นภัยคุกคามต่อเวียดนามจากพฤติกรรมต่างๆ ตลอดจนถ้อยแถลงของผู้นำของกัมพูชา โดยกัมพูชานั้นได้มีพฤติกรรมที่สร้างความหวาดระแวงให้แก่เวียดนามเป็นอันมาก ไม่ว่าจะเป็นการเปิดศึกกรูกรานเข้าไปในเขตแดนของเวียดนามก่อน ตลอดจนความพยายามในการตรึงกำลังตลอดแนวพรมแดนเวียดนามกัมพูชาแม้ว่าจะได้มีการเจรจากันแล้ว ฯลฯ โดยนอกจากพฤติกรรมต่างๆ ของกัมพูชาจะเป็นเครื่องยืนยันเจตนาในการเป็นภัยคุกคามของเวียดนามแล้ว ถ้อยแถลงของผู้นำกัมพูชายังได้ตอกย้ำให้เห็นถึงความต้องการของกัมพูชาในการเป็นภัยคุกคามของเวียดนามด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่สถานีวิทยพนมเปญได้เผยแพร่การประณามการกระทำของเวียดนามในวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ.1977 ว่า

“...เวียดนามเป็นผู้รุกรานและมีความปรารถนาในดินแดนของกัมพูชาแบบนักขยายดินแดน อีกทั้งยังมีแผนที่จะกลืนกัมพูชาให้รวมเข้าในสหพันธ์รัฐอินโดจีน ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของเวียดนาม” (สตีเฟ่น เฮดเดอร์. 2522)

ทัศนคติต่อภัยคุกคามของเวียดนามต่อกัมพูชาจึงเกิดขึ้นมาจากการขีดความสามารถทางทหารของกัมพูชาที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนการแสดงออกซึ่งเจตนาในการรุกรานเขตแดนของกัมพูชา ซึ่งตัวบ่งชี้ทั้งสองได้ทำให้เวียดนามมองกัมพูชาว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของเวียดนามและส่งผลให้เวียดนามตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยการวางแผนยึดอำนาจจากรัฐบาลพลพรรคและการเปิดศึกทำสงครามรุกรานกัมพูชาก่อนในปลาย ค.ศ.1978

4. ทัศนคติต่อภัยคุกคามที่นำไปสู่การรับรู้ที่ผิดพลาด

ในขณะที่กัมพูชาได้สร้างภาพลักษณ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อเวียดนาม โดยมองเวียดนามว่าเป็น “ภัยคุกคาม” ของประเทศเนื่องจากกัมพูชามองว่าเวียดนามต้องการจะผนวกเอาดินแดนกัมพูชาเข้าเป็นส่วนหนึ่งของตนเอง เวียดนามก็มองการกระทำต่างๆ ของกัมพูชาว่าเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติด้วยเช่นกัน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์ของการเป็นภัยคุกคามของกัมพูชาในสายตาของเวียดนามนั้นไม่ได้มีความรุนแรงมากนักจนกระทั่งได้มีการดึงเอาประเทศจีนเข้ามาเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ นับตั้งแต่ ค.ศ.1977 โดยแม้ว่าการกระทำต่างๆ ของกัมพูชาจะเป็นเพียงการแสดงออกเพื่อเรียกร้องให้เวียดนามถอนกองกำลังออกจากพื้นที่บริเวณที่มีปัญหา ดังเช่นการเป็นฝ่ายเปิดฉากโจมตีเวียดนามก่อนใน ค.ศ.1975 ตลอดจนการเพิกเฉยของกัมพูชาต่อข้อเสนอของเวียดนามที่แนะนำให้มีการเจรจาทางการทูตภายหลังจากที่ได้มีการปะทะกัน แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่ได้ทำให้เวียดนามเข้าใจถึงความต้องการของกัมพูชาอย่างแท้จริง หากแต่เวียดนามกลับเข้าใจว่าการกระทำที่กัมพูชาได้แสดงออกนั้นเป็นเพราะต้องการยั่วยุและท้าทายให้เกิดการปะทะกันทางทหารซึ่งกล่าวได้ว่าการตีความดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ที่ผิดพลาดของเวียดนาม

เวียดนามยังได้เชื่อมโยงภาพลักษณ์ที่เป็นปฏิปักษ์ของกัมพูชากับการกระทำต่างๆ ของกัมพูชาตลอดช่วง ค.ศ.1975-1978 อันส่งผลให้เวียดนามเข้าใจว่าการกระทำต่างๆ ของกัมพูชาเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของตน ไม่ว่าจะเป็นการรุกรานของกัมพูชาในเขตเวียดนามภายหลังจากการที่ได้มีการเจรจาทำความเข้าใจกันแล้ว การกวาดล้างกองกำลังเวียดมินห์ในกัมพูชาในช่วง ค.ศ.1976 รวมไปถึงการยกเลิกการเข้าร่วมประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับเขตแดนของกัมพูชาที่กำหนดไว้ว่าจะมีการประชุมในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1976 การรับรู้ที่ผิดพลาดของเวียดนามที่สำคัญที่สุดเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชาและจีนที่ทำให้เวียดนามยิ่งหวาดระแวงสงสัยในท่าทีที่แข็งกร้าวของกัมพูชา โดยกัมพูชานั้นเมื่อมองเห็นแล้วว่าตนเองไม่อาจต้านทานกองกำลังจำนวนมากของเวียดนามได้จึงหันไปขอความช่วยเหลือจากจีนซึ่งเป็นพี่ใหญ่ในภูมิภาคเข้ามาคานอำนาจกับเวียดนามซึ่งกำลังเล็งจากชัยชนะในสงครามเวียดนาม สำหรับจีนเองก็ไม่ได้มีเจตนาที่จะสนับสนุนให้กัมพูชารบกับเวียดนาม จีนนั้นเพียงต้องการที่จะติดอาวุธให้กับกัมพูชาเพื่อให้กัมพูชามีขีดความสามารถที่จะป้องกันตนเองจากการรุกรานของเวียดนามได้เท่านั้น (Chanda. 1984) ทว่าในสายตาของเวียดนามแล้วความร่วมมือระหว่างจีนและกัมพูชาได้ทำให้เวียดนามเข้าใจผิดโดยเวียดนามได้ตีความว่าความร่วมมือระหว่างจีนและกัมพูชาดังกล่าวเป็นความร่วมมือในการต่อต้านและสร้างภัยคุกคามให้แก่เวียดนาม

ขณะเดียวกัน เวียดนามนั้นแม้ว่าจะมีศักยภาพทางทหารที่เหนือกว่ากัมพูชา แต่เมื่อกัมพูชาได้หันไปขอความช่วยเหลือทางทหารจากจีน เวียดนามจึงได้หันไปสร้างความร่วมมือทางทหารกับสหภาพโซเวียตบ้างเพราะเริ่มรู้สึกถึงความไม่มั่นคงอันสืบเนื่องมาจากขีดความสามารถทางทหารของกัมพูชาที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้กล่าวได้ว่าความช่วยเหลือทางทหารจากประเทศมหาอำนาจต่อเวียดนามและกัมพูชาก็ได้เพิ่มความตึงเครียดของปัญหาความขัดแย้งทางทหาร กระทั่งทำให้ความขัดแย้งยิ่งทวีขึ้นเป็นปมแน่นอันเนื่องมาจากการตอบโต้ซึ่งกันและกันตามแนวพรมแดนของทั้งสองประเทศซึ่งมีความถี่และรุนแรงมากขึ้นในครึ่งหลังของ ค.ศ.1977 นำไปสู่จุดระเบิดแห่งสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาในเดือนสุดท้ายของ ค.ศ.1978 ซึ่งจุดเริ่มต้นมาจากความรู้สึกหวาดระแวงที่เวียดนามและกัมพูชาต่างมีให้แก่กัน

ด้วยเหตุนี้ ทิศนะต่อภัยคุกคามของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชาบนรากฐานของความหวาดระแวงจึงมีความเชื่อมโยงกับการรับรู้ที่ผิดพลาดของเวียดนามด้วย โดยการรับรู้ที่ผิดพลาดของเวียดนามได้นำมาซึ่งภาพลักษณ์ที่ไม่ดีของกัมพูชา ส่งผลให้เกิดการตีความเกี่ยวกับการกระทำต่างๆ ของกัมพูชาตลอดช่วง ค.ศ.1975-1978 ว่าเป็นภัยคุกคามต่อเวียดนาม เมื่อเวียดนามเข้าใจผิดว่าการกระทำของกัมพูชาเป็นภัยคุกคามจึงทำให้เกิดปฏิกิริยาของเวียดนามในการตอบโต้การกระทำของกัมพูชา นำมาซึ่งการตอบโต้กลับของกัมพูชาและผลัดเปลี่ยนกันตอบโต้กันไปมา กระทั่งส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองตึงเครียดมากขึ้นเรื่อยๆ และจบลงด้วยการตัดสินใจทำสงครามรุกรานกัมพูชาของเวียดนาม

สรุปและอภิปรายผล

กล่าวได้ว่า สงครามอินโดจีนครั้งที่ 3 ซึ่งหมายถึงการรุกรานกัมพูชาของเวียดนามนั้น มีรากฐานมาจากความหวาดระแวงของเวียดนาม โดยความหวาดระแวงเช่นนี้ได้ทำให้เวียดนามมองกัมพูชาในฐานะ “ภัยคุกคาม” กระทั่งนำไปสู่การตัดสินใจชิงรุกรานกัมพูชา ก่อน อันถือเป็นการเปิดฉากทำสงครามระหว่างประเทศเพื่อนบ้านภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการที่หล่อหลอมความหวาดระแวงของเวียดนามไปสู่การมีทัศนคติต่อกัมพูชาในฐานะภัยคุกคาม มีหลายปัจจัยที่เข้ามาเกี่ยวข้อง 5 ประการ ได้แก่

1) เหตุการณ์ในปัจจุบันซึ่งเป็นเรื่องของความขัดแย้งเกี่ยวกับเส้นเขตแดนของเวียดนามและกัมพูชา

2) ประสบการณ์ความสัมพันธ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างประเทศทั้งสองในอดีตที่ผ่านมา

3) ความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมของเวียดนามและกัมพูชา

4) นโยบายหรือพฤติกรรมของกัมพูชาที่แสดงออกถึงความก้าวร้าวและท้าทาย

5) ความวิตกกังวลของผู้นำเวียดนามอันเป็นผลมาจากปัจจัยทั้ง 4 ประการข้างต้น

ความหวาดระแวงของเวียดนามที่มีต่อกัมพูชาอันเกิดจากปัจจัย 5 ประการดังกล่าว ยังนำมาสู่การรับรู้ที่ผิดพลาดของเวียดนามด้วย ดังจะเห็นได้ว่าเวียดนามนั้น “รับรู้” การกระทำต่างๆ ของกัมพูชาและตีความการกระทำนั้นอย่างผิดพลาด จนเป็นสาเหตุให้ดำเนินการตัดสินใจตอบโต้การกระทำของกัมพูชาด้วยการชิงสุกก่อนห่าม

แม้ว่าสงครามเวียดนามรุกรานกัมพูชาจะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมากกว่าสามทศวรรษ ทว่าบทเรียนราคาแพงที่รัฐทั้งหลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สามารถเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี คือ สันติภาพและความสงบสุขจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากเราไม่ลอบคืบและมีความหวาดระแวงที่เรามีต่อรัฐอื่น เพราะเมื่อใดก็ตามที่ทัศนคติต่อรัฐใดรัฐหนึ่งถูกหล่อหลอมขึ้นมาบนความหวาดระแวงแล้ว การมองว่ารัฐนั้นเป็น “ภัยคุกคาม” ย่อมเป็นสิ่งที่ไม่ว่าจะหลีกเลี่ยงได้ และเมื่อรัฐมีทัศนคติภัยคุกคาม (threat perception) การรับรู้และตีความการกระทำใดๆ ของอีกรัฐหนึ่งก็มักจะเป็นการรับรู้ที่ผิดพลาด อันส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดด้วยเช่นเดียวกัน

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าในปัจจุบันกลืนอายของสงครามเย็นจะเลือนหายไป กระทั่งไม่หลงเหลือให้เราเห็นถึงปัญหาความมั่นคงในรูปแบบเก่าอีกแล้ว แต่อย่างน้อยข้อค้นพบจากงานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยฉายภาพให้เห็นถึงสาเหตุสำคัญของการทำสงครามระหว่างรัฐในอดีต ซึ่งก็คือการมีทัศนคติต่อรัฐอีกรัฐหนึ่งในฐานะภัยคุกคามอันมีพื้นฐานมาจากความหวาดระแวง โดยหากรัฐทั้งหลายสามารถก้าวข้ามความหวาดระแวงของตนเองได้ การตีความการกระทำของรัฐอื่นที่ผิดพลาดจะไม่เกิดขึ้น หรืออาจเกิดขึ้นได้ยากหรือน้อยลง นำไปสู่การดำเนินความสัมพันธ์กับรัฐอื่นบนนโยบายต่างประเทศที่สร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อกันมากขึ้น ความขัดแย้ง ตลอดจนกรณีพิพาทใดๆ ที่อาจเกิดขึ้นก็อาจแก้ไขได้โดยสันติวิธีและปราศจากการทำสงคราม

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณของคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ 2561 ขอบพระคุณคณะผู้บริหารคณะสังคมศาสตร์ที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการผลิตผลงานวิจัยและให้เงินทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัยในครั้งนี้ นอกจากนี้ ขอบพระคุณอาจารย์ ดร.ณัฐพร ไชยจงรักษ์ ที่ได้กรุณาให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการเขียนบทความวิจัยในครั้งนี้ รวมทั้งขอบพระคุณ ดร.อนุพันธ์ คำปัน ผู้มีส่วนช่วยเหลือในด้านต่างๆ ที่ทำให้งานวิจัยและบทความวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

อนึ่ง หากบทความวิจัยนี้จะมีคุณประโยชน์อยู่บ้าง ผู้วิจัยขอมอบคุณความดีทั้งหมดให้แก่คณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ตลอดมา หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับผิดแต่เพียงผู้เดียวและจะยินดีรับฟังข้อเสนอแนะจากทุกท่านเพื่อนำไปพัฒนาการทำงานวิชาการของตนเองต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชัยสิริ สมทวนิช. (2522). **เวียดนามกับการรุกรานกัมพูชา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พลับพลึง.
- ชุมพล เลิศรัฐการ. (2536) **กัมพูชาในการเมืองโลก: บทบาทเจ้าสิทธิกับสงครามและสันติภาพ**. กรุงเทพฯ: ธีรญาพิบลีเคชั่น.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2534). **อินโดจีนภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์: ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตั้งแต่ ค.ศ. 1975-1991**. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรนิติ เศรษฐบุตร. (2527) **อุดมการณ์หรือผลประโยชน์ : การขัดกันระหว่างรัสเซียกับจีนและญวนกับเขมร**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แพรวพิทยา.
- เดวิด แชนเลอร์. (2557). **ประวัติศาสตร์กัมพูชา**. บรรณาธิการแปล. พรธณงาม เก้าธรรมสาร. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เมธา พร้อมเทพ. (2523). **ชนวนสงครามเวียดนาม-กัมพูชา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บอนอิงค์.
- สตีเฟน เฮดเดอร์. (2522). **รากเหง้าแห่งความขัดแย้งระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาและพรรคคนงานเวียดนาม**. แปลโดย ปนัดดา เลิศล้ำอำไพ. กรุงเทพฯ: บางกอกการพิมพ์.
- Barton, Alexander. (1988). **Vietnam and the Chinese Model**. Cambridge: The Council on East Asia Studies, Harvard University.
- Charnbhumidol, Pitchayaphantant. (1992) **The Kampuchean conflict 1975-1985: A case study of threat perception and international conflict**. Doctoral dissertation, Claremont: Claremont Graduate University.
- Cohen, Raymond. (1979). **Threat Perception in International Crisis**. London: The University of Wisconsin Press.
- Douglas, Pike. (1987). **Vietnam and the Soviet Union**. Colorado: Westview Press.
- Lockhart, Greg. (1985). **Strike in the South, Clear the North: The Problem of Kampuchea and the Roots of Vietnamese Strategy**. No.36 Australia , Monash University.
- Jervis Robert. (1976). **Perception and Misperception in International Politics**. New Jersey: Princeton University Press.
- Jumsai , Manich; and Gen. M.L (1970). **History of Thailand and Cambodia: From the Day of Angkor to the Present**. Bangkok: Chalernnit.
- Ministry of Foreign Affair of Democratic Kampuchea. (1978). **Black Paper**. Phnom Penh: Department of Press and Information.
- Nayan, Chanda. (1986). **Brother Enemy**. New York: Collier Books.

- Pruitt, Dean G. and Snyder, Richard. (1969). **Theory and Research on the Causes of War**. California: Prentice-Hall, Inc.
- Rogan, Patrick. (1989). **The Fighting never Stop: Comprehensive Guide to the World Conflict Since 1945**. New York: Vintage Books.
- Singer, J.D. (1958) Threat-Perception and the Armament Tension Dilemma. **Journal of Conflict Resolution**. 2(1): 85-105.
- Snyder, Criag. (1999). **Contemporary Security and Strategy**. London: Macmillan.